

Rakkaudentun- nustuksia ja itsen lääkintää

*Mikael Saarinen (2006),
Leffaterapiaa. Tunneälyä ja
itsetuntemusta kotisohvalta.
Helsinki: Kirjapaja, 248 sivua.*

*Katja Kallio (2007), Elokuva-
muisti. Helsinki: Otava, 159
sivua.*

Samaan aikaan kun terapeuttisesta selittämisestä on tullut länsimaisen kulttuurin kollektiivista mielikuvitusta, terapeuttien ja psykologien ammattikunnat ovat nousseet näkyvään auktoriteettiasemaan kulttuurin eri alueilla. Terapeuttien asiantuntijapuheella kyllästetyt itsehoito-oppaat ovat osa jokapäiväistä kulutus-kulttuuria siinä missä tuoksu-työntilät, kylpyvaahdot ja kauden muotiväreissä hehkuvat sisustustyynyt. Oli oikeastaan vain ajan kysymys koska elokuvien katselu keksittäisiin tulkita osaksi terapiakulttuuria ja konsumeristista itsen pedagogiikkaa. Helsinkiläisen psykoterapeutin Mikael Saarisen elokuvaopas *Leffaterapiaa – Tunneälyä ja itsetuntemusta kotisohvalta* ratsastaa trendien harjalla ehdottaessaan elokuvia avuksi ”ongelmien ja kiusallisten tunteiden kohtaamisessa”. Terapiakulttuurin näkökulmasta myös elokuvia voi siis lähestyä puhtaana minäkeskeisesti ja hyödykearvoisesti.

Kirjan avaa Antti Alasen esipuhe, jossa johdatellaan lyhyesti elokuvan ja psiko-

analyysin välisiin yhteyksiin. Alasen sanoin elokuvat ovat omimmillaan kielletyllä alueella, erilaisten intohimojen kuvauksessa, ja voivat siten toimia oikotienä traumojen ja pakkomielleiden käsittelyyn. Alanen ottaa esimerkiksi komediaelokuvan lajityypin, jonka parhaat edustajat ovat väistämättä ns. hyvien tapojen vastaisia. Komedian nurinkääntyneessä maailmassa nunnat ovat kiimaisia seksihulluja ja poliisit paatuneita rikollisia. Kaikelle saa nauraa, myös pyhälle ja koskemattomalle.

Psykoterapian näkökulmasta elokuvien lajityypilliset erityisyydet ovat kuitenkin toissijaisia katsojapotilaan henkilökohtaisille tunneprosesseille. Mikael Saarinen tekee eron elokuvien ”tusinakuluttamisen” ja terapeutin katsomisen välillä. Terapeutin katsominen edellyttää elokuvalliseen illuusion heittäytymistä ja eläytymistä niin että elokuva kulttuurisena muotona ja teknologiana unohtuu. ”Tehtävänäsi on elokuvaa katsoessasi havainnoida ja arvioida sinussa herääviä tunteita, ajatuksia ja fyysisiä kokemuksia. Älä analysoi elokuvan juonta tai näyttelijäsuorituksia vaan uppoudu koko sydämellä elokuvan maailmaan. Näiden havaintojen pohjalta voit analysoida kokemustasi elokuvan jälkeen ja oppia jotain uutta suhteestasi tunteisiin ja elämäkokemuksiisi,” Saarinen opastaa. Sen lisäksi, että elokuva pitäisi irrottaa kaikista historiallisista, geneerisistä, materiaalisista ja kulttuurisista konteksteistaan, myös omat henkilökohtaiset, elo-

kuviin liittyvät asenteet ja kokemukset tulisi sulkeistaa katsomiskokemuksen ulkopuolelle. Katsottavaksi pitäisi valita juuri sellaisia elokuvia, joita on normaalisti vältellyt: ”ehkä juuri ne sisältävät oman kehityksen kannalta oleellisia aineksia.” Kirjan ansioksi on pakko lukea se, että se tosiaan tekee niin kuin saarnaa lähestyessään elokuvia puhtaina tarinamaailmoina ilman tavanomaisia, auteur-lähtöisiä, teosluonnetta korostavia kehystyksiä. Tuloksena on huimaa siirtymää Bergmanista de Palmaan ja *Supermiehen paluusta* (*Superman Returns* 2006) *Dersu Uzalaan* (1975). ”Ihmissuhteiden”, ”minuuden” ja ”kipeiden muistojen” tapaisten otsikoiden alle järjestettyjen elokuvien lyhyet esittelyt ovat terapiapuheeksikin sinppelaitä. Bergmanin elokuvista *Kohtauksia eräästä avioliitosta* (*Scener ur ett äktenskap*, 1973) ja *Saraband* (2002) todetaan: ”Näitä elokuvia katsoessa tulee pakonomainen tarve varmistaa, ettei oma parisuhde ole tällaisten tiedostamattomien riippuvuuksien ja vallankäytön näyttämö.” Kurosawan *Dersu Uzalasta* puolestaan mainitaan: ”Elokuvan verkkainen tempo toimii terapeuttisena välineenä ja saa kaupungin melujen ja työelämän kireiden kiihdyttämän autonomisen hermoston rauhoittumaan.”

Lajityypeistä ja historiallisista tuotantokonteksteista piittaamaton näkökulma elokuvaan pakotti ainakin allekirjoittaneen pohtimaan omia elokuvakirjoittamiseen liittyviä asenteitaan: kuka elokuvista saa kirjoittaa ja

millä tavalla? Onko elokuva alue, johon vain tietynlaisen katsojasuhteen omaavilla auktoriteeteilla oikeus tarttua? Vaikka Saarisen kirja on tahattomassa anarkistisuudessaan tervetullut tapaus, kirjan pinnallisuus ja piittaamattomuus elokuvien konteksteista alkaa ärsyttää paa-tuneintakin elokuvaelitismin vastustajaa. Ajatus siitä, että vuonna 1975 valmistunut japanilais-neuvostoliittolainen näytelmäelokuva olisi kulutettavissa täsmälääk-keenä työelämän paineiden ja liikenteen melun aiheutta-man stressin laukaisemisessa on niin hämmentävä, että on pakko kysyä millainen lukijakunta mielessään Saari-nen on kirjaansa laatinut. Tuntuu, että kirja on ajateltu yleisölle, joka ei ole koskaan katsonut yhtään elokuvaa tai ainakaan noteerannut elokuvaa relevanttina kulttuurimuotona.

Intohimona elokuvista intoileminen

Jos Mikael Saarisen lähes-tymistapana on tietämättö-myys elokuvaan liittyvistä makuhierarkioista, Katja Kallion *Elokvamuisti* on ironialla ja lioittelulla silatua tietämisen ilotulitusta. Elokuviin liittyvistä lyhyistä, humoristisista anekdooteista koostuvassa kokoelmassa elokuvat kytketään osaksi kertojan henkilökohtaista minäprojektia. Elokuvahul-luuteen perustuva identi-teettityö on olennainen osa Katja Kallion kirjailijaku-vaan. *Elokvamuistin* pohja-na olleiden Tv-maailman kolumnien lisäksi Kallio on kuvannut "leffafriikkiyttä"

myös romaanissaan *Kuuta-molla* (2000).

Elokuvahulluuden julkinen tunnustaminen muistuttaa fanikulttuureille ominaisesta puheliaisuudesta: kepeän, omakohtaisen ja itseironisen puhettavan eh-tona on faniuden kohteen suvereeni tuntemus. *Elokvamuistissa* faniosaamisen alueeksi ei nimetä yksittäistä elokuvan lajia, vaan intohimon kohteena on elokuvista intoileminen sinänsä. *Elokvamuisti* onkin sekoitus fanikulttuurille tyypillistä yksityiskohtien intensiteettiä ja perinteisiin sivistysarvoihin ja laajaan kulttuuritietämykseen perustuvaa lifestyleä, jossa itselle rakkaat elokuvat esineistyvät kirja- ja levyhyllyn veroiseksi, muille esiteltäväksi kulttuuriseksi pääomaksi.

Kuten fanitutkimuksessa on todettu, mediafaniuden alakulttuuriluonne on liudentumassa ja fanius muuttumassa valtavirtaiseksi, jopa dominantiksi kulttuurimuodoksi. Samalla syntyy uudenlaisia panostamisen ja intensiteetin alueita, jotka eivät kaikilta osin täytä perinteisiä faniuden kriteerejä. *Elokvamuistissa* korostuu ajatus elokuvaharrastuksesta samanaikaisesti sekä yksityisenä että julkisena projektina, joka synnyttää harrastajassa monia ristiriitaisia tunteita, kuten mustasukkaisuutta, kateutta ja omistushalua elokuvia kohtaan. Merkille pantavaa on myös henkilökohtaisen merkityksen etualaistuminen elokuvan kaanonin tunnustamisen sijasta. Absoluuttisen hyvän ja arvokkaan sijaan merkitystä on nimenomaan itselle

rakkaalla ja tärkeällä. *Elokvamuistissa* tällaisia elokuvia ovat esimerkiksi *Lost in Translation* (2003), *Kun Harry tapasi Sallyn* (*When Harry Met Sally*, 1989) ja *Annie Hall* (1977).

Vaikka elokuvan lajityyppiin liittyviä arvohierarkioita ja niiden suhdetta sukupuoleen ei kirjassa kommentoida, tavat paitsi arvottaa elokuvia myös kirjoittaa niistä näyttäytyvät kirjan tekstien valossa sukupuolierityisiltä. Tässä hengessä sivalletaan kohti miesten hallinnoimaa kritiikki-instituutiota, joka puhuu yliolkaisesti Daniel Day-Lewisin "patsastelusta" läpi *Viattomuuden ajan*. "Tämä on paljon loukkaavampi arvio kuin se, että Turun Sanomien Tapani Maskula antoi *Kuutamolla*-elokuvalle yhden tähden ja sanoi, että luulisi tekijöitä hävettävän", Kallio kirjoittaa.

Tavat kirjoittaa ja puhua elokuvasta ovat siis moninaistumassa. Tämä avaa uusia näköaloja ja ideoita myös akateemisen elokuvatutkimuksen suuntaan. Esimerkiksi käy Katja Kallion tekemä huomio siitä, että on merkillepantavaa, jos oma suosikkielokuva tulee televisiosta, "suorana lähetyksenä", vaikka elokuva kuuluisikin omiin dvd-kokoelmiin. Toisin kuin totuttu jako yhteisöllisen elokuvateatterielämyksen ja yksityisen kotikatsomisen välillä olettaa, elokuvat voivat olla myös tv-ruudulta katsoen mentaalisesti yhteisöllisiä, yhtenäiskulttuurisia kokemuksia.

Laura Saarenmaa